વીર સંવત ૨૪૯૨, ચૈત્ર સુદ ૭, મંગળવાર
તા. ૨૯-૦૩-૧૯૬૬
ગાથા–૧૭ પ્રવચન નં. ૧૪

'ઇષ્ટોપદેશ' સત્તરમી ગાથા શિષ્યનો પ્રશ્ન હતો કે આ આત્માને આ બાહ્ય પાંચઇન્દ્રિયના ભોગ છે એ તો અમને સુખનું સાધન થાય તો એને માટે લક્ષ્મી પણ સાધન છે. તો લક્ષ્મીને એટલી તો પ્રશંસનીય કહો કે એટલા ભોગના સાધન મળે છે. આ અજ્ઞાનીની મિથ્યાદૃષ્ટિ છોડાવવા માટે આ પ્રશ્ન છે. અજ્ઞાની પૈસાથી સુખ માને છે એ મૂઢ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. અને પૈસાથી મળેલા ભોગો એનામાં ભોગમાં સુખ માને છે એ પણ મિથ્યાદૃષ્ટિનું મહાન પાપ છે. એ મિથ્યાદૃષ્ટિપણું છોડાવવા આ વાત કરે છે. સમજાણું કાંઈ? (કોઈને એમ લાગે કે) આવી વાત શું? આ પુણ્ય આવું ને ફલાણું આવું ને ઢીકણું આવું? પુણ્યથી પૈસા મળે ને પૈસાથી સાધન મળે છે એમાંથી કાંઈ છે કે નહિ? પણ પૈસા કમાવાનો ભાવ જ પાપ છે અને એને લાભ માનવો એ મિથ્યાત્વ છે. આ પૈસા કમાવાથી લાભ થાય એમ માનવું એ મિથ્યાત્વભાવ છે. સમજાણું કાંઈ?

પૈસા એ પરદ્રવ્ય છે. પરદ્રવ્ય મને મળે તો મને ઠીક પડે એ ભાવ જ તદ્દન પાખંડ મિથ્યાત્વ પાપ છે મિથ્યાત્વનું. એ પાપ છોડાવવા વાત કરે છે. સમજાણું કાંઈ? અને ઇન્દ્રિયોના વિષયો ભોગવવા એમાં પાપ છે, પાપ છે, એમાં દુઃખ છે. એને માને છે કે આ મને ઠીક છે. એ ઇન્દ્રિયોના ભોગમાં પાપ છે. સુખબુદ્ધિ માને છે એ મિથ્યાત્વભાવ છે, એ મિથ્યાત્વભાવને છોડાવવા માંગે છે. સમજાણું કાંઈ?

કાલે પ્રશ્ન કર્યો હતો કે... ક્યાં ગયા 'ધર્મચંદભાઈ' નથી આવ્યા? 'ધર્મચંદભાઈ' માસ્તર. અત્યારે નિશાળે (ગયા હશે). સવારની નિશાળ છે. પેલો એનો છોકરો આવ્યો હતો ને? 'કિરીટ'. ઇ કહેતો તો કે આ બધી વાતું (થાય છે) પણ આપણે તો આત્માની વાત ચાલે છે. આમાં આ (શું)? ઇ આત્માની જુદી જુદી કહે છે, ભાઈ! તને ખબર નથી. આમાં આત્માની ક્યાંય વાત એમ કે આત્માનો ધર્મ કેમ થાય એમ તો ન આવ્યું એમ. કીધું, આત્માને આ રીતે અનાદિથી મિથ્યાદૃષ્ટિનો અધર્મ થાય છે ઇ બતાવીને પછી આત્મામાં ધર્મ કેમ થાય ઇ બતાવશે. સમજાણું કાંઈ? આ પૈસા કમાવાનો ભાવ એ પાપ છે અને એમાં ઠીક માને છે, અમે કમાઈએ છીએ, એ મિથ્યાત્વભાવ મહા મિથ્યાત્વનું મોટું પાપ છે. સમજાય છે કાંઈ? ઇ માટે આ વાત કરે છે. આત્માની જ વાત છે.

આત્મામાં અંતર આત્મામાં આનંદ છે અને આનંદનું સાધન એ પોતે આત્મા છે. એને

ઠેકાણે પૈસામાં સુખ માનવું, પૈસા મળે એમાં રાજી થવું એ બધો મિથ્યાત્વભાવ છે. કહો 'પોપટભાઈ'! અને આયુષ્ય ઓછું થઈ જાય છે અને અમે વધીએ છીએ ઇ મિથ્યાત્વભાવ છે. શેમાં વધ્યો તું? મનુષ્યનો કાળ ઘટતો જાય અને આ લક્ષ્મીમાં અમે આ તો વધ્યા ને? દીકરામાં વધ્યા, વ્યાજમાં વધ્યા, પૈસામાં (વધ્યા). શું વધ્યું તને ? મિથ્યાત્વભાવમાં વધ્યો, મિથ્યાત્વ મહા વિપરીત માન્યતા તને થઈ કે આ વધ્યો એટલે હું વધ્યો. મૂઢ છો, મિથ્યાદૃષ્ટિ છો એમ કહે છે. 'પોપટભાઈ'!

મુમુક્ષુ :– મિથ્યાત્વનું મૂળ ઊંડુ ઘણું.

ઉત્તર :– મિથ્યાત્વનું મૂળ ઊંડુ એનો અર્થ આ આત્મા દ્રવ્ય સિવાય કોઈ પણ પરદ્રવ્યનો એક રજકણ પણ મને સુખદાયક છે કે દુઃખદાયક છે એ માન્યતા જ તદ્દન પાખંડ ને મિથ્યાત્વની છે. એ માટે આ વિષય લીધો છે. આ 'ઇષ્ટોપદેશ' છે. સમજાણું કાંઈ? અથવા પૈસા છે તો આપણે દાન કરશું. પૈસા તો પરદ્રવ્ય છે. સમજાય છે? એમાં દાન આદિ કરશું તો ધર્મ થશે એ વસ્તુ ક્યાં છે? ધર્મ એમ થતો જ નથી. પહેલેથી પૈસા કમાઈએ પછી આપણે દાન કરશું. એ તો પહેલા પાપ કરવા અને પછી પુણ્ય કરશું. ધર્મ તો ક્યાંય બન્નેમાં નથી. સમજાણું કાંઈ? એ માટે આ સમજાવે છે.

આચાર્ય 'પૂજ્યપાદસ્વામી' છે. જંગલમાં વનવાસી હતા. એક એક કડી કાંઈ મફતમાં નથી મુકી. સમજાણું? શરીરની અનુકૂળતા હોય તો ઠીક પડે. એ પરદ્રવ્યની અનુકૂળતાએ ઠીક પડે? મૂઢ તું છો, મિથ્યાદૃષ્ટિ છો. અને શરીર આદિમાં રોગ આદિ હોય તો મને ઠીક ન પડે. મૂઢ છો. પરદ્રવ્યની સાથે ઠીક ન પડે એવું ક્યાંથી લાવ્યો? મિથ્યાદૃષ્ટિનો મિથ્યાત્વભાવ છે ઇ. સમજાણું કાંઈ?

છોકરા આદિ અનુકૂળ હોય, સ્ત્રી આદિ અનુકૂળ હોય, આપણી માવજત કરે. કોની કરે? ધૂળની કરે. સમજાણું કાંઈ? તારી માન્યતામાં મોટો ભ્રમ પેસી ગયો છે. ભ્રમણાનું પાપ મોટું અનંતગણું છે. આ બધા હોય તો મને ઠીક પડે, રોગ વખતે માવજત કરે, મને સમાધાન રહે. સમાધાન એમ રહેશે? સમાધાન આત્માનું જ્ઞાન કર્યે સમાધાન થાય. એને ઠેકાણે કહે કે આવું બધું હોય તો મને સમાધાન થાય. તારી દૃષ્ટિમાં મિથ્યાત્વભાવ છે એમ કહેવા માંગે છે. સમજાણું કાંઈ? 'પોપટભાઈ'! આહા...!

એ છોકરો કાલ બપોરે બાર વાગ્યો ગયો. દસ વાગે અહીં આહાર કરીને ફરીએ ને કો'ક નવરું મળી જાય સાથે. એ કહે, પણ આમાં આત્માની વાત ન આવી. આ વાત કેમ આવી? બહારની આ પૈસાની ને આની ને આની (આવી). પણ એ પૈસો રળવો એમાં મને ઠીક છે એ માન્યતા જ મિથ્યાદૃષ્ટિની છે. પૈસો ક્યાં ધૂળ તારી હતી કે તું રળ તો તને સુખ થાય. અને તારા ભાવથી એ રળી શકાય છે? અને હું રળી શક્યો એ માન્યતા મિથ્યાત્વ છે. પૂર્વના પુણ્યને લઈને મળી છતાં મારા પુરુષાર્થને લઈને મળી (એમ માને છે તો) મિથ્યાદૃષ્ટિ

મૂઢ છો. કહો, 'મોહનભાઈ'! આહાહા..!

અહીંયાં ઇ વાત કરે છે. એ બધા બોલો જે ગયા. ત્યારે છેલ્લો પ્રશ્ન ઇ (કર્યો) કે પણ હવે લક્ષ્મીને એટલી તો ઠીક કહો કે જેથી સારા ભોગ આદિ સાધન મળે અને એમાં ભોગનું સુખ તો મળે ને? ભોગનું સુખ તો મળે ને? પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષયો, શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ, એ ઢોલીયા, એ પંખા, એ મખમલ, એ લાડવા, એ મોસંબી, આ ચૈત્રના (તડકા) હોય તો પાણી ઉડે બપોરે બાર વાગે, એ બધું ધન હોય તો મળે અને એમાં કાંઈ સુખ છે કે નહિ? ધૂળમાં પણ સુખ નથી. ક્યાં તું માનીને બેઠો? બહારના સાધનમાં સુખ છે? મિથ્યાદષ્ટિ તારો ભાવ મિથ્યાત્વ છે. આત્માના શ્રદ્ધાથી વિરોધી વેરી છો તું, એમ કહે છે. 'જમુભાઈ'! આહાહા..! જુઓ!

'ભોગોપભોગ કમાયે જાનેકે સમય,...' પહેલી લીટી. તું કહે કે પૈસાથી ભોગોપભોગ મળશે તો એટલો તો પૈસાને ઠીક કહો, પરદ્રવ્યને ઠીક કહો. પરદ્રવ્યમાં ઠીક હતું? મૂઢ! આત્મા આનંદ સ્વરૂપ છે. એમાં સુખની ખાણ ત્યાં છે એની શ્રદ્ધા કર. છોડી દે આ બધી શ્રદ્ધા, પરમાં મને સુખ થાય ને પરને લઈને મને દુઃખ થાય (એ) માન્યતા છોડ. એનું નામ આ 'ઇષ્ટોપદેશ' છે. સમજાણું કાંઈ? ભાઈ, કાંઈક સાધન-બાધન સારા હોય, ઠીક હોય તો નિવૃત્તિ (લેવાય), પૈસાવાળા હોઈએ, છોકરા કમાતા હોય તો નિરાંતે લઈને બેસાય, તો ધર્મધ્યાન થાય. તને દૃષ્ટિમાં મિથ્યાત્વનો ભ્રમ છે, કહે છે. બહારના સાધન હોય તો નિવૃત્તિ લેવાય ને ધર્મ થાય એવું કહ્યું કોણે તને? એવું વસ્તુના સ્વરૂપમાં છે જ ક્યાં? સમજાણું કાંઈ?

બહારના સાધન તો અનંતવાર અનુકૂળ મળ્યા એની સાથે શું સાધન છે? અનુકૂળ કહેવા કોને? સમજાણું કાંઈ? કે આટલું કાંઈક ઠીક હોય ને આટલું કાંઈક ઠીક હોય ને. મૂઢ છો, કહે છે કે આટલું ઠીક. અહીં ઠીક હોય કે અહીં ઠીક હોય? એ માટે આ ઉપદેશ છે 'ઇષ્ટોપદેશ'. સમજાણું ? પેલા છોકરાએ કાલ કહ્યુંને પછી મેં કીધું.. આ પૈસાથી આમ રળાય ને ફલાણું આમ થાય ને પૈસાની જ વાત આવી, આ બધી એવી જ આવી. પૈસા કમાણા, કમાતા, ઢીકણું એવી વાત શું કરવા કરે છે? પણ એમાં હેતુ છે. તું ચોવીસ કલાક મથે છો કે હું આમ રળુ, આમ રળુ, આમ પેદા કરું. એ ભાવ તારો મિથ્યાત્વભાવ છે, મિથ્યાદષ્ટિનો ભાવ છે. ચારિત્રદોષ તો બીજો, આ તો મિથ્યાત્વનું મહાન પાપ.

મુમુક્ષુ :- તારા દોષ બતાવે છે.

ઉત્તર :- હા. 'પોપટભાઈ!' ઊંધુ માન્યું છે કે અમે આમ રળીએ ને આમ કરીએ. શું રળે? ધૂળ. પૈસા તારી ઇચ્છાથી મળતા હશે? અને પુણ્યથી મળ્યા એમાં સુખ માન્યું કે આ ઠીક (થયું). તારી મૂઢતા છે. આત્માના સ્વભાવમાં સાધન શુદ્ધ છે એને તું ગણતો નથી ને આ સાધનને ગણે છો, એ તારી વિપરીતતા, આત્માથી તારી વિપરીત બુદ્ધિ છે. ઇ વાત છે આ. સમજાણું કાંઈ? કહો 'રંગલાલજી'! ભાઈ બે, પાંચ હજાર રૂપિયા હોય,

પાંચ-પચાસ હજાર આજીવિકા મળે પછી નિરાંતે કરીએ. શું છે? મૂઢ છો? શું છે તને?

મુમુક્ષુ :– વ્યાજ મળી રહે ને!

ઉત્તર :– પણ કોનું વ્યાજ? આ તારું વ્યાજ ચડે છે મિથ્યાતનું મોટું. એવું હોય તો મને ઠીક પડે ને પછી નિરાંતે ધર્મધ્યાન કરશું એ તારી માન્યતા સાચી છે નહિ, એમ અહીં કહે છે. સમજાણું કાંઈ? પહેલા જુવાનીમાં રળી લઈએ, વૃદ્ધાવસ્થામાં એ કામ આવે. જ્યારે શરીર ઇન્દ્રિયો મોળી પડે, કોઈ કામ-કાજ કરનાર ન હોય, પૈસા હોય તો કામ આવે. આ બાયડીયું કેટલીક એવી ઢોંગ કરે. કાંઈ ન હોય તો અંદર ટંકમાં રાખે. વહુને એમ લાગે કાંઈક લાગે છે બાયજી પાસે. એટલે પછી સેવા કરે કે આવું કરે. મહા મિથ્યાદષ્ટિ મૂઢ છે. બહારના આવા મભા ખોટા રાખે અને બીજા સેવા કરશે, સેવા કરે એમાં આત્માને લાભ શું? સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! વૃધ્ધ હોય ને કેટલાક? ખાલી ટંક હોય, પથરા મુક્યા હોય મોટા મોટા અને તાળું દઈને રાખ્યું હોય. વહુરુઓને મોહ હોય. બાપુજી પાસે, સાસરા પાસે કાંઈક છે, આપણે સેવા કરો. એ પણ મૂઢ છે. મિથ્યાત્ભાવ, આવી ભ્રમણા કરીને તને એ સુખ આપશે, સેવા કરશે. પેલી પણ મિથ્યાદષ્ટિ મૂઢ છે. એની પાસે કાંઈક છે, આપણને પાછળથી આપશે. મરી ગયા પછી ખોલ્યું તો એકલા પથરા. પહેલું જાણ્યું હતું કે કાંઈક છે ટંકમાં, કાંઈક છે બાપુજી પાસે. એ ટંકને કોઈ અડશો નહિ, હોં! એક કુંચી મારી પાસે રાખજો. કાંઈક લાગે છે એમાં. પાંચ પાંચ શેરના આઠ-દસ પથરા મુકેલા. 'મોહનભાઈ'!

મુમુક્ષુ :– વાર્તા હશે ને?

ઉત્તર :– ના, ના બનેલું આ. વાર્તા હોય? એવો એક ઠગ બરાબરનો સાસરો હતો ઇ જાણે કે આ કોઈ કરતું નથી. કોઈ વહુરું મારી સામું નહિ જોવે. એક એક જુદી થતી જાય છે. બધા છોકરા (ગયા), એક નાનો છોકરો ભેગો રહ્યો એ કોણ જાણે શું કરશે આ? મભો કર. એય..! આ સંસારમાં તારી દષ્ટિમાં વિપરીતતા કઈ રીતે પોસાય છે એનો આ ઉપદેશ છે. સમજાણું કાંઈ? બરાબર હશે કે નહિ 'ચીમનભાઈ'? આહાહા..!

મુમુક્ષુ :– પરમાં..

ઉત્તર :– હા, ઇ કહે છે અહીંયાં. કંઈક પણ મારા સિવાય પરમાં કાંઈક ઠીક છે, મૂઢ મિથ્યાદષ્ટિ છો, કહે છે. સ્વદ્રવ્ય સિવાય પરદ્રવ્યથી કંઈક ઠીક છે, કંઈક મજા પડે. મહા મૂઢતા, તારા આત્માના સ્વભાવની વિપરીત માન્યતા છે. અને આ આત્મા સિવાય વિપરીત ભાવ હું રાગ કરું તો દુઃખ થાય (એમ નથી માનતો). એ સિવાય પર ચીજ મને દુઃખનું કારણ છે, પર ચીજ મને અહિતકર છે, મૂઢ મિથ્યાદષ્ટિ છે. સમજાણું કાંઈ? 'મોહનભાઈ'! શરીર કામ ન કરે. ભાઈ અમે તો પહેલા કર્યા હતા. બન્ને રીતે મૂઢ છો, કહે છે. પહેલા શરીરથી કામ થયા હતા ઇ તેં નથી કર્યા. ઇ પરદ્રવ્યના કામ હું કરી શકું

છું, કરી શકતો હતો (એ) તદ્દન મિથ્યાત્વ, જડને ચૈતન્ય માનનારો મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. અને અત્યારે પણ શરીર મારું રાજી થાય તો હું કરી શકતો ને હવે હું નથી (કરી શકતો), હવે મારા હાથ હેઠા પડ્યાં, કડ (-કમર) ભાંગી ગઈ. કહે છે ને કેટલાક? હવે નથી થઈ શકતું. એ પણ મૂઢ છે. જડથી કે દિ' થાતું હતું. એ તો જડ માટીની અવસ્થા છે. શરીરની અવસ્થા શરીરને કારણે થાય, આત્માથી થાતી હશે? સમજાણું કાંઈ?

મુમુક્ષુ :- કાલે બપોરની વાતમાં અને અત્યારની વાતમાં ઘણો ફેર લાગે છે.

ઉત્તર :- એ માટે જ અહીં કહે છે કે, પરથી મિથ્યા માન્યતા ભ્રમણાને છોડ, આત્મામાં આનંદ છે ત્યાં દૃષ્ટિ કર, એમ છે અહીં. એને આ રીતે ભાસ થયા વિના પરથી હટશે કેમ? સમજાણું? પરમાં ક્યાંય સુખ નથી, પુણ્યના પરિણામમાં સુખ નથી, પાપ પરિણામમાં સુખ નથી, બહારની ચીજમાં સુખ નથી, શરીર નીરોગતામાં સુખ નથી, શરીરના રોગમાં દુઃખ નથી, નિર્ધનતા તે દુઃખ નથી, સધનતા તે સુખ નથી. એવી માન્યતા બરાબર થયા વિના પરથી હટીને અંતરમાં કેમ જશે? એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? અંતરમાં લ્યો! આત્મા આત્મા (કરે), પણ શી રીતે જશે? આ વસ્તુ બિલકુલ મને લાભદાયક નથી. શુભરાગનો એક વિકલ્પ ઉઠે એ પણ મને સુખરૂપ નથી. નવો પુણ્યનો ભાવ. સમજાય છે કાંઈ? તો પૂર્વના પુણ્ય ને પૈસા તો ધૂળ ક્યાંય રહી ગઈ. આહાહા..! કહો, 'કામદાર'! શું છે આમાં? ઘણાને એમ હોય કે આપણે છોકરા બરાબર પહોંચી વળ્યા છે. એક છોકરો 'મુંબઈ'ને એક છોકરો 'રાણપુર' ને એક છે 'ઇંદોર'. ત્રણ ત્રણ રળે એટલે નિરાંતે બેસાય એમ હશે અહીં? એમ કહે છે.

મુમુક્ષુ :- ઇ તો હવે કમાવા મંડ્યા, પહેલા ક્યાં કમાતા હતા.

ઉત્તર :- પણ અહીં કાંઈક કરતા હતાને ? ન્યાં 'રાણપુર'. શું છે પણ? કોને કમાવું કહેવું? કહે છે કે, તને મિથ્યાત્વના પાપની ખોટ જાય છે અને તું કમાણો એમ કહે છે તારી દૃષ્ટિમાં મોટો ફેર છે. તારા માપમાં દૃષ્ટિમાં ફેર છે. સમજાણું કાંઈ? કહે છે કે, અમને પાંચ લાખ ઓણ (આ વર્ષે) મળ્યા. શું મળ્યું તને? મિથ્યાત્વ મળ્યું મહાપાપ, પાખંડ મળ્યું. શું? મિથ્યાત્વનું પાખંડ મળ્યું તને અને તું કહે છે કે, મને પાંચ લાખ મળ્યા. મૂઢ છો? આવી દૃષ્ટિ ક્યાંથી લાવ્યો? અમે કમાણા. હારી ગયો છે એમાં કમાણા ક્યાંથી આવ્યું? આહાહા..! પાંચ લાખમાં એક તો તારા પૂર્વના પુણ્ય બળી ગયા અને આવ્યા એ મને ઠીક પડ્યું એવી માન્યતા તારી મહા મિથ્યાત્વનું અનંતો સંસાર વધારે એવી મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. કહો, 'ચીમનભાઈ'! શું કરવું આમાં? ભારે વાત, ભાઈ! આ તો જરીક છોકરાએ પૂછ્યું એનું બધું ચાલ્યું થોડું, હોં!. 'કિરીટ' છોકરો નહોતો એક? અહીં પહેલા ભણતો હતો ને? ઇ કાલે અહીં (આવ્યો હતો). વ્યાખ્યાન (પછી) આહાર કરીને ફરતા હતા. એકલો આવ્યો. કોઈ વખતે હોય ને. થોડાક નિશાળે ગયા હોય. કાલે તો સોમવાર હતો. (એ કહે), આમાં

આવો ઉપદેશ કર્યો એમાં આત્માની વાત બપોરે કરી ઇ બહુ સરસ આવે, લ્યો! હમણાં કીધું નહિ? એય..! ઇ બપોરની વાતની જ વાત છે. બેમાં કાંઈ ફેર નથી.

આ આત્મા અનંત આનંદનો કંદ એકલો છે એના ઉપર દૃષ્ટિ દીધે પરદ્રવ્ય બધા મને હિતકર કંઈ છે નહિ એવું નક્કી કરે તો એને સ્વ ઉપર દ્રવ્યમાં દૃષ્ટિ જાય. એ માટે આ વાત છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! આ શરીર કાંઈક ઠીક રહે. આમ બેસે આમ રહેને સરખું, આમ સરખું આમ રહે તો ઠીક. એ તારી ભ્રમણા છે. શરીર તો જડ છે. કેમ રહેશે ને કેમ બેસસે એ તારો અધિકાર છે એમાં? તું તો અરૂપી જ્ઞાનઘન જુદી ચીજ છો. સમજાણું કાંઈ?

મુમુક્ષુ :– ...

ઉત્તર :– ઇ તો કહે છે અહીંયા કે ભઈ તમે પૈસાને બહુ નિંદ્યા, સમજ્યા ને? પણ પૈસાથી તો દાન થાય, પૂજા થાય, ભક્તિ થાય. દાન થયા પહેલા પાપ થાય એનું શું છે? પછી તો તને તૃષ્ણા ઘટશે કે નહિ? એ બહુ વધશે એટલે (તૃષ્ણા ઘટશે) એમ કોણે કહ્યું? પુણ્યને માટે પણ આમ કહ્યું છે તો ધર્મને માટે? પૈસા હોય તો શું ને લક્ષ્મી હોય તો શું? દાન આપ્યું એમાં ધર્મ ક્યાં થયો? એ તો પરદ્રવ્ય છે. સમજાણું કાંઈ? કરોડ રૂપિયા થયા ને નવ્વાણું લાખ આપી દીધા. સમજાય છે? એક લાખ રાખ્યા, ભાઈ ! અમારે આજીવિકા માટે. તને શું થયું? પણ ધર્મ ક્યાં છે એમાં?

મુમુક્ષુ :– એવું કરે છે કોણ?

ઉત્તર :– વાત તો સાચી છે. એવું કરે નહિ કોઈ. એનું રાખે ને. માંડ માંડ.. કરોડમાં એક લાખ આપે ત્યાં તો આમ મોટા ભૂંગળા ફૂંકે. અમને આપ્યું છે ભગવાને, તો આપીએ છીએ. ભગવાને આપ્યા હશે પૈસા! ધૂળ તો એને કારણે આવે છે ને એને કારણે જાય છે. ધૂળ, રજકણ, માટી છે. ભગવાને આપ્યું... પેલા કહેતા ને 'ગીરધરભાઈ', નહિ? ડોસા. પરમેશ્વરે આપ્યું છે તો વાપરીએ છીએ. બહુ વાપરતા. 'ગીરધર મનસુખ' 'લીમડી'વાળા નહિ? વિસાશ્રીમાળી. આ તમારા ડોસા આવતા ને? અહીં બેસે, સાંભળે ખરા. એ તો ઓળખે નહિ તો બધે મુંડાવ્યું છે, ચારે કોર. બધે જઈ આવ્યા હતા. કહો સમજાણું?

અરે..! ભગવાન! આ આત્માને લક્ષ્મી આપે કોણ? ભગવાન આપતો હશે? તારા રાગ ને કમાવાના ભાવથી મળતા હશે? આ પૂર્વના પુણ્યના રજકણ એ તારા છે કે એનાથી તને મળ્યા? એ રજકણ તો જડ છે. પૂર્વના પુણ્યના રજકણ એ માટી, અજીવ છે. એનાથી મળ્યા એ કોને મળ્યા? મળે ક્યાં? કે ન્યાં આવ્યા. ઇ તો એને કારણે આવ્યા છે. ખરેખર તો પૂર્વના પુણ્યને લઈને પણ આવ્યા નથી. એક એક રજકણ–માટી સ્વતંત્ર છે. એને આવવાનું હોય છે તો આવે છે ને જવાનું હોય તો જાય. એને ઠેકાણે કહે, મારા પુણ્યને લઈને મળ્યા છે. મૂઢ છો, મિથ્યાદૃષ્ટિ છો, એમ કહે છે. એય..! મારા પુણ્યને લઈને મળ્યા. પુણ્ય તારું

છે? જડ તારું છે? કે તારો આત્મા જ્ઞાનાનંદ એ તારો છે? એય..! અમારા પુણ્યને લઈને મળ્યા. પુણ્ય તારું હશે? જડ રજકણ મળ્યા એ માટી છે, એ તો અજીવ છે. પૂર્વમાં બાંધેલું કર્મ જે છે એ તો અજીવ છે. એ અજીવ તારું છે? એમ અહીંયા કહે છે. ગાંડો થયો, પાગલ?

પુણ્યનો ભાવ વર્તમાન દયા, દાન, ભક્તિ, વ્રતનો પુણ્યનો ભાવ કરે તો એ શુભભાવ છે, એ ધર્મ નથી. તો આ ક્યાંથી વળી તને ધર્મનું સાધન થઈ પડ્યું? 'છગનભાઈ'! 'રણે ચડ્યો રજપૂત છુપે નહિ' ઇ કાંઈ ધર્મની દૃષ્ટિવાળો છુપાય? કહે છે. આવા પાંગળાની પેઠે ચાલવા મંડ્યો. આમ કરશે ને આનાથી થાશે ને આનાથી થાશે. ધૂળ પણ નહિ થાય મરી જાઈશ તો પણ. શરીરનો સદ્‌ઉપયોગ કરીએ. શરીર છે ને એનો સદ્‌ઉપયોગ કરીએ, સેવા કરીએ, પરોપકાર કરીએ. ભાઈ! જે થાય એ આપણે એ કરીએ છીએ.

મુમુક્ષુ :- હા પણ તન, મન ને ધન. કોઈની પાસે ધન હોય..

ઉત્તર :- કોઈ તનથી કરે, કોઈ મનથી કરે, કોઈ ધનથી કરે. મૂઢ છો. તન, મન ને ધન પરવસ્તુ છે. પરવસ્તુથી તને લાભ થાય છે? સમજાણું કાંઈ? શરીર સારું હોય તો ઘણાને કામ આવીએ. કોને કામ આવે? ધૂળ. શરીર તો માટી, જડ છે. તને કામ આવે એવું નથી. તને કામ આવે મમતા માટે. સમજાણું કાંઈ ? મમતા કર તો નિમિત્ત થાય.

ભગવાનઆત્માથી નિરાળા અનંત પદાર્થો કોઈપણ રજકણથી માંડીને ત્રિલોકનાથ તીર્થંકરદેવ પરદ્રવ્ય જીવને હિત કરી શકે કે એનાથી અહિત થાય એ માન્યતા જ મિથ્યાત્વ છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? એ મિથ્યાત્વ છોડાવવા આ વાત લીધી છે. બપોરે ચાલે છે એ સમ્યગ્દર્શનની સિદ્ધિ. એ પણ મિથ્યાત્વ છોડાવવા (કહે છે). આમ ખસ ત્યારે અહીં જાય ને! અહીં રુચિ ને પ્રેમ રહે ત્યાં સુધી અહીં રુચિ કેમ કરશે? 'પોપટભાઈ'! આહાહા..! લ્યો! અડધો કલાક એમાં થયો. પેલો 'કિરીટ' બોલ્યો તો ને થોડું. મેં કીધું, વાત સાચી. એ સ્પષ્ટીકરણ આવ્યું નથી. ઇ છે તો આવે છે ક્ષણે ક્ષણે થોડું થોડું.

આ આત્મા આનંદમૂર્તિ અનંત આનંદની ખાણ, અનંત લક્ષ્મીનો સાગર, એની અંતર રુચિ ને દૃષ્ટિ કરવી એ લાભદાયક છે. એ સિવાય કોઈપણ પુણ્યના ભાવથી કે પુણ્યના ફળથી કે લક્ષ્મીથી, શરીર અનુકૂળતાથી આત્માને લાભ થાય એ માન્યતા તદ્દન મિથ્યાત્વનું મહાઅધર્મ પાપ છે. સમજાણું કાંઈ? સાત વ્યસન કરતાં પણ એ મિથ્યાત્વનું મહાન પાપ છે. આહાહા..! એ માટે આ વાત કરે છે. સમજાણું કે નહિ? જ્યાં ત્યાં આ મને ઠીક ને આ મને અઠીક. ઠીક-અઠીક શું? પરવસ્તુ છે તો જ્ઞાનમાં જ્ઞેય છે. જાણવા લાયક છે એમાં વળી ઠીક-અઠીક બે ભાગ ક્યાંથી પાડ્યા તેં? સમજાણું કાંઈ?

મુમુક્ષુ :- બધા પાપોનો બાપ છે.

ઉત્તર :- પાપ જ ઇ છે. બીજું તો સાધારણ પાપ હમણાં અહીં કહેશે. શિષ્ય પૂછશે, તમે કહો છો કે ભોગ ભોગવવા નહિ. તત્ત્વજ્ઞાનીએ ભોગ કેટલાક તો છોડ્યા નથી. અને

તમે કહો છો કે તત્ત્વજ્ઞાની ભોગને છોડી દે. સમજાય છે? તમે કહો છે, જ્ઞાની છે એ ભોગને છોડી દે, ભોગ ન ભોગવે. પણ અમે તો એવું (જોયું છે) ઘણા સમકિતી હોય અને ભોગ ભોગવે છે. તો ઇ શું છે? સાંભળને! ભોગમાં સુખબુદ્ધિ માનતા નથી. અને રાગનો જરીક દોષ છે, અને સુખબુદ્ધિ છે નહિ માટે ખરેખર એ ભોગવતા નથી. આ તો તને ભોગની બુદ્ધિમાં સુખબુદ્ધિ છે. એ માટે તને કહીએ છીએ કે છોડ બુદ્ધિ. સમજાણું કાંઈ ? આહાહા..! એમ કરીને કોઈ બહાર બાયડી, છોકરા છોડી દે માટે ભોગ છોડ્યો એમ પણ નહિ. સમજાણું કાંઈ? અને બાધા લીધી કે લ્યો! આપણે હવે સ્ત્રીને ભોગવવી નહિ. એમ પણ ભોગનો ત્યાગ નહિ. એમાં થતો રાગ એ સુખરૂપ નથી, આત્મા આનંદરૂપ છે. એવી દૃષ્ટિ કરીને રાગને છોડે ત્યારે ભોગને છોડ્યા એમ કહેવામાં આવે. આહાહા..! સમજાણું આમાં? લ્યો! એટલો ઉપોદ્‌ઘાત આવ્યો.

'ભોગોપભોગ કમાયે જાનેકે સમય,...' દેખો! એક તો વાત કહે છે, જ્યારે તું શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શ કમાવા માંગે છો ત્યારે **'શરીર ઇન્દ્રિય ઔર મનકો ક્લેશ પહુંચાનેકા કારણ હોતે હૈં.'** શરીરમાં ક્લેશ, મનમાં ક્લેશ–આકુળતા. સમજાય છે? ઇન્દ્રિયમાં પણ ક્ષીણતા. કમાવા બેઠો હોય ન્યાં હારોહાર એય..! પરસેવા ઉતરે, પેલા થાય અને **'યહ સભી જન જાનતે હૈં કિ ગેહૂં, ચના, જૌ આદિ અન્નાદિક ભોગ્ય દ્રવ્યોંકે પૈદા કરનેકે લિયે ખેતી કરનેમેં એડીસે ચોટીતક પસીના બહાના આદિ દુઃસહ ક્લેશ હુઆ કરતે હૈં.'** વાણિયાને દુકાને બેસવું પડે છે ને મોટો .. એમ બેસે બે-બે કલાક. ભિખારણ જેવી હોય, ચાર આનાનું ... એ બેન શું લેવા આવ્યા? લ્યો! ઠીક! ભીખારી છો કે નહિ? એક ઠામડુ લેવા આવ્યું હોય કો'ક પાંચ રૂપિયાનું. ચાર આના પેદા થાય કે આઠ આના કદાચ, લ્યોને! બેન! શું લેવા આવ્યા છો? આવો આવો. ઓહોહો..! ભારે ભાઈ! એય..! ભીખારીપણું છે. લોભના ભીખારીપણા. પેલી ભરવાડ ન્યાં દિશા લઈને પાણી પણ ન લેતી હોય. અને અહીં આવે (તો કહે), બેન! શું આવ્યા? આવો... આવો... આવો... આવો... કહો! આવા ને આવા ભિખારાવેડા ને કહે, અમે હોંશીયાર છીએ. અમે દુકાને બેસીએ ને બરાબર વેપાર કરીએ ને રળતા આવડવું જોઈએ, કળા જોઈએ. 'પોપટભાઈ'! છે ને ઇ 'કુંવરજીભાઈ'ની દુકાન તો ઘણી મોટી પણ ચીમની લેવા આવી હોય તો કહે, આવો આવો બેન! આવો. ચીમનીમાં તો બે પૈસા, ચાર પૈસા પેદા થાય. કેમ 'ફ્રાવાભાઈ'! એને પણ ઠામડામાં શું હોય? કો'ક સાધારણ નીકળી કોળણને કાંઈક બે રૂપિયાનું તપેલું જોઈતું હોય. આવો આવો. આટલી દીનતા! કમાવામાં આટલી તો દીનતા તને છે અને તું કહે છે કે, હું કાંઈક કમાઉં છું. અમે સુખી છીએ. ધૂળ છે સુખ, એમ કહે છે. 'પોપટભાઈ'!

મુમુક્ષુ :– ઘરાક ..

ઉત્તર :– સારો છે, ધૂળમાં સારો છે. પણ એ તો પુણ્ય વિના થાય? અને પુણ્યથી

થાય એમાં જીવને શું? આત્માને શું લાભ? સમજાણું કાંઈ ? એમાં આત્માને શું લાભ થયો? એ મળ્યું તે રજકણો છે, મને મળ્યા એ માન્યતા પાપ છે. એમાં તને લાભ શું થયો? નુકશાન થયું. આહાહા..! ભારે ભાઈ!

'ચોટીતક પસીના બહાના આદિ દુઃસહ ક્લેશ હુઆ કરતે હૈં.' ઇ બધો નભાવ કરવો બાયડી, છોકરા, કુટુંબ, દિકરા, દીકરી, મોળા, પાતળા હોય, દિકરા-દીકરીયું એને વળાવવા, એને ખાનગી વાતું કરવી, કો'કને કાંઈ કરવું... સમજાય છે? આ બધા ક્લેશના પાર ન મળે અને તું કહે છે કે, મને ભોગમાં સુખ છે. ક્યાંથી લાવ્યો? 'પોપટભાઈ'! **'એડીસે ચોટી તક'** હોં!.

'કદાચિત્ યહ કહો કિ ભોગે જા રહે ભોગોપભોગ તો સુખકે કારણ હોતે હૈં!' અરે..! પછી તો સુખ થાય અમને. પહેલું ભલે રળવા, કમાવા, ભેગા કરવા વખતે ભલે અમે દુઃખી થઈએ પણ પછી તો સુખ થાય ને! ખાવા-પીવા, નિરાંતે બંગલામાં બેસવું, પચાસ લાખ રૂપિયા આહા..! હિંડોળે હિંચકવા, સોનાના પંખા નાંખતા હોય. સમજાય છે? તો એ વખતે તો સુખ હોય ને! આમ ચુરમાના લાડવા પડ્યા હોય, બાયડી ખાવા બેઠી હોય જોડે, પંખો નાંખીને માખી ઉડાડતી હોય, દાળમાં ન પડે.

મુમુક્ષુ :– ...

ઉત્તર :– ... ઉપર રહી ગઈ પણ હેઠે? માખી પડે એનું શું કરવું? સમજ્યા ને ? ઇ ડોસા ખાતા હતા. અમે તો બધું જોએલું છે ને! એકે એક હોં! બિચારી બાય આમ બેસે. સૂઝે નહિ. બૈરા બેઠા હોય. દાળમાં, કઢીમાં (કાંઈ) ન પડે માટે બેસે. પેલો દેખતો હોય પણ ખાવામાં ધ્યાન હોય ને પેલામાં પડી ન જાય એટલે, હોં! એને એમ થાય કે આહાહા..! ખાવામાં પણ કેટલી...! મૂઢ છો. ભ્રમણા માનીને આ મારી સેવા કરે છે. કોણ છે? ઇ તો પરદ્રવ્ય છે. સેવા કોની કરે ઇ? સમજાણું કાંઈ? અહીં તો બધા આંકડાના હિસાબ લેવાય છે, ભાઈ!

કહે છે કે, ભલે અમારે કમાવા વખતે જરી ક્લેશ (થાય) પણ પછી તો ભોગોપભોગમાં ખાવા-પીવાનું સુખનું કારણ થાય ને! **'ઇસકે લિયે યહ કહના હૈ કિ ઇન્દ્રિયોંકે દ્વારા સમ્બન્ધ હોનેપર વે અતૃપ્તિ યાની બઢી હુઈ તૃષ્ણાકે કારણ હોતે હૈં,'** લ્યો! આ ભોગો વખતે તૃષ્ણા વધશે. એમાં પણ દુઃખ છે. ભોગતા ભોગતા કોઈ દિ' તૃપ્તિ થશે નહિ. પાંચ લાખ મળ્યા, દસ લાખ, દસ લાખ મળ્યા તો પચ્ચીસ લાખ, પચ્ચીસ લાખ તો પચાસ લાખ. સારી કન્યા એક ઠેકાણે જ્યાં વરી ત્યાં બીજી કન્યાને સારે ઠેકાણે ખૂબ ઠેકાણે વરાવવી. હોળ સળગશે તૃષ્ણા. સુખ છે નહિ. કહો, સમજાણું કાંઈ? બળતરા થાય અરે..! મોટા ભાઈનો છોકરો બહુ સારે ઠેકાણે વર્યો, હોં! અને મારો છોકરો સારો હોંશીયાર પણ સારી કન્યા મળી નહિ. ઘણા તરફડીયા માર્યા. મૂઢ છો. એમ થાય છે કે નહિ? હા. અરે..! બળી જાય. નાનો ભાઈ

હોય ને પાંચ લાખની મૂડી હોય ને છોકરો હોંશીયાર હોય તો ક્યાંક કરોડપતિ મળી જાય, કરોડપતિ. વળી ન્યાં પણ દીકરો ન હોય ને એક જ દીકરી હોય તો કાલ સવારે એનો બાપો–સાસરો મરી જાશે તો કરોડ આવશે અહીં. એમ હોય. દસ લાખ અત્યારે આપ્યા ને પછી નેવું લાખ પછી આવવાના છે. એંશી વર્ષનો ડોસો છે એનો બાપ. આહા..! નાનો ભાઈ તો ખાટ્યો. શેનો ખાટ્યો? મૂઢ! તારી ગણતરી ખોટી છે. સમજાય છે કાંઈ? 'છગનભાઈ!' મિથ્યાત્વભાવને પોષે છે ને તું ગણતરી આવી કરે છો એને? આને મળ્યું ને આને મળ્યું. એ પણ દુઃખી છે એ મિથ્યાત્વભાવથી. અને તું એને સુખી માને છો. તારી કલ્પના કેવી? સમજાણું કાંઈ?

મુમુક્ષુ :– ગણિત આખુ ઊંધુ છે.

ઉત્તર :– ધર્મની દૃષ્ટિ ને પાપની દૃષ્ટિની ગણતરી જ ફેર છે, માટે તો આ વાત ચાલે છે. આહાહા..! ભાઈ! તારું સુખ તો આત્મામાં છે ને! ભાઈ! એક રજકણ ને પુણ્યના પરિણામની પણ જેને જરૂર નથી આહાહા..! તારા આત્મામાં અતીન્દ્રિય આનંદ છે. સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ વીતરાગ પરમેશ્વર ફરમાવે છે, અમે અતીન્દ્રિય આનંદને પૂર્ણને અનુભવીએ છીએ. એ અતીન્દ્રિય આનંદ અમારા આત્મામાંથી આવ્યો છે, ક્યાંય બહારથી આવ્યો નથી. તો તને કહીએ છીએ કે એમાં અતીન્દ્રિય આનંદ છે. જો જો અંદર! આની કોરથી દૃષ્ટિ ફેરવી દે. ક્યાંય સુખરૂપ ને દુઃખરૂપ (નથી), દૃષ્ટિ ફેરવી દે. ક્યાંય પરમાં સુખ-દુઃખ છે નહિ. એના માટે આ બધી વાત ચાલે છે. બહારથી એને નવરો કરાવવા માટે. સમજાણું કાંઈ? દૃષ્ટિમાંથી નવરો કરવા, હોં! આમ તો નવરો જ છે ને! દૃષ્ટિમાં તો અહીં થશે ને આવું થાશે ને પછી આમ થશે, ઢીકણું આમ થાશે, ઢીકણું આમ થાશે. અરે..! ભાઈ! કાંઈક આબરું-બાબરું... આ જીવ્યા શું કહે છે? જશાજાનગરો. બાપા! જશ મળવો એ કાંઈ ઓછી વાત છે? આહા..! જેના જીવન સફળ થયા. મૂઢ છો, મરીને જાઈશ નરકે. સાંભળને હવે. જશ શેના તારા જશ? સોજા છે મોટા. સમજાય છે? આબરૂ મેળવી. કાંઈ નહોતું અમારા બાપ પાસે અને આ બાહુબળે રળીને બધું ભેગું કર્યું. પરણ્યા, દિકરાઓ, દીકરીઓ, મકાન બધું અમે કર્યું છે, લ્યો! સમજાણું કાંઈ?

મુમુક્ષુ :– ઇ વાત તો સાચી છે ને?

ઉત્તર :– ના, ના જુઠ છે એ વાત. ઇ તો એને કારણે ચીજો આવી છે. તારે કારણે આવી છે? આહાહા..!

કહે છે, ઇ મેળવવા વખતે પણ ક્લેશ છે, ભોગવવા વખતે અતૃપ્તિ છે. ભોગવવા વખતે તૃપ્તિ થશે જ નહિ. આ કરું, આ કરું, આ કરું, આ કરું, વધારું આ થોડું વધારું, આ થોડું વધારું એ સાધારણ છે. આપણી પાસે મૂડી છે એમાં થોડુંક પાંચ લાખ નાંખીએ ને તો બે લાખ પેદા થાય એવું છે. લાવ ને ભલે એટલું કરો નાંખો, લ્યો ! બે ભાગીદાર

સારા મળે. સમજાણું કાંઈ? એય..! મૂડી ક્યાં નાંખવી? બે લાખ સારા માણસને (આપવા). પૈસા એની પાસે નથી પણ માણસ ખાનદાન છે. કામ કરશે, પણ પાંચ લાખમાં બે લાખ પેદા કરાવશે. નાંખ ભાઈ, દુકાન લ્યો! ઇ તૃપ્તિ નહિ થાય. એમ કહે છે. બરાબર છે?

મુમુક્ષુ :– સાંભળેલી વાતો બધી આત્યારે જ યાદ આવી જાય છે?

ઉત્તર :– પણ અહીં છે કે નહિ? એમાં જુઓને! **'અતૃપ્તિ યાની બઢી હુઈ તૃષ્ણા...'** તૃષ્ણા વધી હશે, હોળી ન્યાં છે. આત્મામાં શાંતિ છે, ભાઈ! સમ્યગ્દર્શન પ્રગટ કર. આત્મા આનંદસ્વરૂપ ભગવાન પરમાત્મા છે. એનું સાધન અંતર છે. એ સાધ્ય ને સાધન પોતે જ છે, એને કોઈ સાધનની જરૂર નથી. એવા આત્માને બહારના સાધનથી સુખ માનવા એ મોટી ભ્રમણા તેં વ્હોરી છે, કહે છે. સમજાણું કાંઈ?

'જૈસા કિ કહા ગયા હૈ - 'અપિ સંકલ્પિતાઃ કામાઃ૦'' દેખો! **'જ્યોં જ્યોં સંકલ્પિત કિયે હુએ ભોગોપભોગ,...'** સંકલ્પ કર્યો કે આવું હોય તો ઠીક. **'પ્રાપ્ત હોતે જાતે હૈં,...'** જેમ જેમ મળ્યું જાય, મળતું જાય. **'ત્યોં ત્યોં મનુષ્યોંકી તૃષ્ણા બઢતી હુઈ સારે લોકમેં ફૈલતી જાતી હૈ.'** બધું કરું, આમ કરું, દુનિયા આમ કરું. મોટો શું કહે છે તમારે? ખેલો કરે ને શું કાંઈ વેપાર નથી કરતાં? આ આમ કરું ને આવો ધંધો કરું. પચાસ લાખ થયા છે. આખા 'મુંબઈ'માં તજનો એક જ આપણો (વેપાર). આખા ગામનો તજ ભેગો (કર્યો). તજનો વેપાર કર્યો હતો. ચાલ્યો હતો ને એક ફેરી? એવો થયો હતો હમણાં. ખબર છે બધી. એક જણાએ તજનો ખેલો કર્યો. એટલે મોંઘો કરી નાંખ્યો પોતે. બધો ભેગો કરી પછી મોંઘો કર્યો. એમ ઘણા થાય છે ને? 'મુંબઈ'માં એવા ઘણા પ્રકાર (થાય). આવા બધા મારા મોટા સાંઢડા જેવા મમતાના પોઠીયા, મમતાના પોઠીયા. અને માને કે અમે હોંશીયાર. રૂના રાજા! 'ફાવાભાઈ!' કપાસીયાનું હતું ન્યાં એને. ધૂળમાં પણ નથી. મફતનો ભ્રમણો (કરે છે). એ ધુંવાડાના બાચકા. ધુંવાડા ઉડતા હોય તો પકડી લઉં થોડા. એ પકડાય નહિ. એ તો ચાલ્યા જાશે. મુઠ્ઠીમાં પણ નહિ રહે ને ન્યાં થોભ્યા પણ નહિ રહે. જગતની ચીજ છે, જગતના પદાર્થો છે, આવે ને જાય, રોક્યા રહે નહિ, ટાળ્યા ટળે નહિ. સમજાણું કાંઈ? આવે તો ટળે નહિ ને આવવાના હોય તો રોકાય નહિ. ઇ બહારની ચીજ છે, ન્યાં શું મંડ્યો છો? અહીં જો ને અંદર. અંદર ભગવાન પરમાનંદની મૂર્તિ બિરાજે છે. સમજાય છે કાંઈ? એના સમીપમાં જાને, ન્યાં શાંતિ છે, બીજે ક્યાંય નથી. એ માટે આ વાત કરે છે.

જેમ જેમ સંકલ્પિત એટલે સંકલ્પ કર્યો કે, આટલું હોય તો ઠીક. એટલું મળ્યું તો હવે વધી ગયું પાછું. આટલું હોય તો ઠીક, બાપુ! એક હજાર હોય ને તો આપણે રળી ખાશું. પછી એક હજારના દસ હજાર થયા, દસ હજાર થાય તો દસ હજારના લાખ, લાખના પાંચ લાખ, પાંચના દસ લાખ.. હાલ્યું તે હાલ્યું. સખ ન મળે. કહો, 'પોપટભાઈ'! 'વઢવાણ'માં હતું આવું કાંઈ?

મુમુક્ષુ :– હવે મજા કરે છે.

ઉત્તર :– ધૂળમાં પણ મજા નથી, કહે છે. હા પણ ઇ બધાને માટે એમ છે ને! કેમ 'મલૂપચંદભાઈ!' આહાહા..!

'મનુષ્ય ચાહતા હૈ, કિ અમુક મિલે.' અમુક મળે ને પછી ઠીક. **'ઉસકે મિલ જાનેપર આગે બઢતા હૈ,...'** એ ઠીક, પણ થોડું આટલું થાય ને કારણ કે છોકરા પાંચ છે, છ છે છોકરા અને હું એક પચ્ચીસ લાખનો આસામી કહેવાઉં તો એક એક ને પચ્ચીસ આવે તો ઠીક કહેવાય. એ... દોઢ કરોડની માંડી. ખરું કે નહિ? હું પચ્ચીસ લાખનો આસામી કહેવાઉં અને છોકરાઓ છ, એને શું આવે? પચ્ચીસમાં આવે શું છ ને? ચાર ચાર લાખ આવે. આબરૂ તો કટકા થઈ ગયા, છ ભાગ પડી ગયા. આપણેં કંઈક થોડા વધી જાય ને તો દસ દસ લાખ એક એકને આવે તો ઠીક. મેળ નહિ રહે તારો, સાંભળને!

'મનુષ્ય ચાહતા હૈ, કિ અમુક મિલે. ઉસકે મિલ જાનેપર આગે બઢતા હૈ, કિ અમુક ઔર મિલ જાય.' થોડું વળી એથી થોડું મળી જાય ને એક મકાન સારુ મળી જાય તો પછી નિરાંતે રહીએ, સામે મધ્યમાં એક દુકાન સારી મળી જાય ને પછી નિરાંતે છોકરા કામ કર્યા કરે. 'ફાવાભાઈ!' આખી દુનિયાની અહીં તો બધી માંડી છે. **'ઉસકે ભી મિલ જાનેપર મનુષ્યકી તૃષ્ણા વિશ્વકે સમસ્ત હી પદાર્થોંકો ચાહને લગ જાતી હૈ કિ વે સબ હી મુઝે મિલ જાયે.'** લ્યો! આખા 'મુંબઈ'નો.. શું કહેવાય પેલો શેર.. શેર ? મેયર.. મેયર. મેયર કહેવાય. મેયર થાઉં ને, એક આઠ દિ' જો મેયર થાઉં ને તો આમ કરી નાખું, ફલાણું કરી નાખું, બધા કુટુંબને પૈસા અપાવી દઉં. મોટા ધંધામાં ચડાવી દઉં. હોળી પણ સળગી છે ને! એ... 'મોહનભાઈ'! હવે એકનો એક છોકરો પણ ત્યાં રોકાયો છે. સંતોષ કોને કહેવો? બાપ અહીં અથડે ને પેલો છોકરો ન્યાં આથડે. વર્ષના વર્ષ (જાય), ભેગા કે દિ' થાય આમાં? શું આમાં સુખ કે દિ' હતું આમાં?

મુમુક્ષુ :– ..

ઉત્તર :– ઇ વળી જુદી વાત પણ આ તો ભેગા છે છતાં બે ને, બે ને બાપ-દિકરાને સખ ક્યાં છે? એ વહુ ન્યાં રાંધે ને અહીંઆ રાંધે કો'ક. અહીં ખાવું કો'કનું. પેલી પરણાવી કારવી ત્યારે ઇ રાંધીને ન્યાં ખવડાવે. છે ક્યાંય આમાં મેળ? પણ રસોઈઓ રાખ્યો હોય પણ પરણાવ્યો શું કરવા તને? કાંઈ ઘરનો માણસ હોય, છોકરાની વહુ હોય તો કાંઈ સગવડતા ધ્યાન રાખે. સમજાય છે? પાપડ-બાપડ હોય, આથણું-બાથણું તાજેતાજુ સરખું (છે કે નહિ), ધ્યાન રાખે. કો'કના માણસમાં ધ્યાન શી રીતે રહેતા હશે?

કહે છે ઓહો..! એક એક વધે તો વધતી જાય તૃષ્ણા. **'પરંતુ યદિ યથેષ્ટ ભોગોપભોગોંકો ભોગકર તૃપ્ત હો જાય તબ તો તૃષ્ણારૂપી સન્તાપ ઠણ્ડા પડ જાયેગા!'** પણ એ તો કોઈ દિ' થતું નથી. **'ઇસલિયે વે સેવન કરને યોગ્ય હૈં. આચાર્ય કહતે હૈં કિ વે ભોગ લેનેપર**

અન્તમેં છોડે નહીં જા સકતે,' લ્યો! એ આસક્તિ એવી રહ્યા કરે, છુટે તોપણ, ચાલ્યા જાય તો પણ આસક્તિ, લોલુપી રહ્યા કરે. ગૃદ્ધિ નહિ છુટે તારી, કહે છે. ઇ ગૃદ્ધિમાં પડી ગયો. નહિ છુટે, વલખા રહી જાશે છેવટે, એમ કહે છે. જુઓ! **'છોડે નહીં જા સકતે,'** એટલે આસક્તિ.

'અર્થાત્ ઉનકે ખૂબ ભોગ લેનેપર ભી મનકી આસક્તિ નહીં હટતી,' જૈસા કિ કહા ભી હૈ-' અંદરમાં આસક્તિ (નથી છૂટતી). અરે..! વસ્તુ ચાલી ગઈ, આમ થયું, ઢીકણું થયું. ગૃદ્ધિ નહિ છુટે. ઇ તો રળવામાં પાપ, રાખવામાં પાપ, ભોગવવામાં અતૃપ્તિ, અંતે આસક્તિ છુટશે નહિ, છોડ્યા નહિ જાય. માટે કોઈ રીતે ક્યાંય સુખ છે નહિ. કહો, બરાબર હશે ને આમાં? તમારે લાગુ પડતી હશે 'પુનમચંદ'ને આમાં? અહીં ન મળે. શું કરીએ? નહિતર સંભળાવીએ સરખાયનું. આહાહા..!

આચાર્યે પણ જુઓને કેવી વાત લીધી છે ! કહે છે, ત્રણ વાત લીધી. શરૂઆતમાં કમાવામાં ક્લેશ, ભોગવવામાં અતૃપ્તિ, આ છૂટે તો ગૃદ્ધિ નહિ જાય તારી, લે. આસક્તિ નહિ જાય માટે ક્યાંય સખ નથી. માંડને અહીં આત્મામાં. સમજાણું કાંઈ? કેમ 'ચીમનભાઈ'! જેમ જેમ બબ્બે હજાર, પાંચ પાંચ હજાર ત્રણ ત્રણ હજાર મહિને ચુનામાં પેદા થવા માંડે, એમાં મકાન કરવું, પેલું આમ કરવું, ધૂળ કરવું. ચારેકોર થાય, લ્યો! આ પણ ક્યાં તારે પહોળા થાવું છે? એમ કહે છે. બહારમાં પહોળા થાવું છે કે અંદરમાં?

'દહનસ્તૃણકાષ્ઠસંચયૈરપિ૦' લ્યો! **'યદ્યપિ અગ્નિ'** દાખલો આપે છે, હોં! **'ઘાસ, લકડી આદિકે ઢેરસે તૃપ્ત હો જાય.'** અગ્નિમાં લાકડા થાય તો તૃપ્ત થઈ જાય છે ને? અગ્નિ તૃપ્ત થતી હશે કે નહિ? ઓલાય જાય કે નહિ હવે? **'સમુદ્ર, સૈંકડોં નદિયોંસે તૃપ્ત હો જાય,'** કહે છે સૈંકડોં નદી પડેને સે કદાચિત્ સમુદ્ર તૃપ્ત હો જાય, **'પરંતુ વહ પુરુષ ઇચ્છિત સુખોંસે કભી ભી તૃપ્ત નહીં હોતા.'** મૂઢની તૃષ્ણા તો હાલી જાય મરતા સુધી અને એના એ તૃષ્ણાના વળમાં મરતો મરતો જાય નરકે. સમજાણું કાંઈ? સર્પ આમ વળ નાખતો આવે ને? વળ નાખતો. સર્પ આમ વક્કર મારતો, વળ મારતો અંદરથી તૃષ્ણાના એવા મારે વળીયા... જા નીચે. ધૂળમાં પણ નથી, કહે છે. આત્મામાં આવને! મફતનો. આસક્તિ રહેશે છૂટ્યા નહિ જાય પછી. આહાહા..! મીઠાશ સેવી છે ને! બાપુ! જુવાન અવસ્થામાં જો પ્રતિકૂળતા આવી હોત તો સહન થાત. આ વૃદ્ધાવસ્થા ને રોગ શરીરમાં આવ્યો, અત્યારે આવી. હાય..હાય..! એ હોળી તારી મૂઢતા છે. બરાબર છે કે નહિ?

મુમુક્ષુ :– બે-બે કલાક વાતું કરે...

ઉત્તર :– હા હા શું કરે? મીઠાશની કરે, કરે મીઠાશની. પેલું ગયું પછી વાત તો કરે, મીઠાશ તો રહે. આવી દુકાન હતી, આમ રળતા હતા, આમ કરતા હતા, અત્યારે ભલે ન કરીએ પણ એમ કરતા હતા. શું છે પણ? હોળી હવે કાંઈ ન મળે. શું કરતો હતો?

ધૂળ કરતો હતો. એની મીઠાશ વેદે. 'મોહનભાઈ'! અત્યારે કાંઈ ન હોય તો પૂર્વનું હતું (એની મીઠાશ લે). આમ કરતા હતા, આમ કરતા હતા, આમ હતું, ત્યાં આમ હતું. આમ નોકરો, ચાકરો મોટી વખારું ને માલ ને... મોટા પેલા હોય ને? સીંગાપુર ચોખા નહિ? પટ્ટાના આવતા ને? કોથળા ઉપર. લીલા પટ્ટાના મોટા પાંચ મણના ખોખા. કોથળા આવતા. લાખ લાખ કોથળા અને મોટો ધંધો ને ઓહોહો..! અત્યારે શું છે? પણ મીઠાશ તો છે. હોળી ગયા કાળની મીઠાશ વેદે. મૂઢ તે અહીં કહે છે કે, તારી મૂઢતાનો પાર છે?

બે ઘડી વાતું કરવા માંડે તો મીઠાશ કરવા માંડે. સગાવહાલા ભેગા થયા હોય ને આમ હતું, આમ હતું અને ઇ જાતે કમાણા, જાતે કમાણા છીએ. અને જાતે કમાણાની જુદી જ જાત હોય. બાપ મુકીને વારસો મુકીને ખાય અને જાતે કમાયને ખાય એની વાતું જુદી હોય. દુનિયામાં બધા સાંભળેલા છે, હોં! આ બધા મૂર્ખાઓ છે, કીધું. એ.. 'પોપટભાઈ'! બોલતા પણ આવડતું નથી, જેને વિવેકનું ભાન પણ ન મળે કાંઈ. તું કોણ છો? આ શું બોલે છો? ને શું થાય છે આ?

કહે છે, અગ્નિ, ઘાસ, લકડી આદિ ઢેરથી કદાચિત્ તૃપ્ત થઈ જાય અને દરિયો સેંકડોં નદીથી તૃપ્ત થઈ જાય **'પરંતુ વહ પુરુષ ઇચ્છિત સુખોંસે કભી ભી તૃપ્ત નહીં હોતા.'** ઇચ્છા તો લાંબી ચાલ્યા જ કરે, સળગ્યા જ કરે. આ..હા..! **'અહો! કર્મોંકી કોઈ ઐસી હી સામર્થ્ય યા જબર્દસ્તી હૈ.'** બળવત્તા લખ્યું છે ને? ..... છે ને? કર્મનું એટલે બળવત્તા તારી નથી ને આ તેં કર્મને બળવત્તા... એમ. બળવત્તા. ભગવાનઆત્માનું બળ છે એને ભૂલીને તેં કર્મનું બળ નાખી દીધું, એને માથે નાખી દીધું. એમાં દબાય ગયો, દબાય ગયો, દબાય ગયો. સમજાણું?

'ઔર ભી કહા હૈ - કિમપીદં વિષયમયં૦' 'અહો! યહ વિષયમયી વિષ કૈસા ગજબકા વિષ હૈ' જુઓ! આ વિષયમય ઝેર. પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષયો ઝેર (છે). આત્મામાં આનંદ છે. એને મુકીને પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષયો ઝેર, વિષય કહેતા જ વિષ છે, ઇ ઝેર છે. સમજાણું કાંઈ? ભગવાન પોતાના સ્વસન્મુખને ભૂલી અને પર સન્મુખના વિષયમાં સુખ માને છે, કહે છે, ઝેર છે. **'વિષ કૈસા ગજબકા વિષ હૈ'** પાછું એમ. **'કિ જિસે જબર્દસ્તી ખાકર યહ મનુષ્ય, ભવ ભવમેં નહીં ચેત પાતા હૈ.'** જબરદસ્તી ખાય ખાયને ચાર ગતિમાં રખડે છે, દોડીને દુર્ગતિ જાય છે. આહાહા..! હોંશથી હરખથી જાય છે, પડે છે.

એક સર્પ હતો ને? સર્પ. 'ચુડા'માં. એ ઉપરથી પડ્યો હશે. 'કુંવરજીભાઈ'ને ત્યાં, કંદોઈને ત્યાં મોટો સર્પ આવડો. અહીં હેઠે કાંઈક તેલની કડાઈ કરતાં હશે. ઉપર જાતો હતો, પડ્યો આમ અડધો, અડધો પડ્યો તેલમાં ને અડધો બહાર. પેલાએ કાઢ્યો બહાર તો અગ્નિમાં ગયો. કારણ કે, એને ખબર ન રહી. દુઃખ થયું ને બહુ. એટલે બહાર આમ કાઢ્યો, અડધો આમ કાઢ્યો. અગ્નિ હેઠે સળગતી હતી. ત્યાં ગરી ગયો, બળી ગયો. એમ ક્યાંથી જાઉં

ને ક્યાં જાઉં છું ને ક્યાં છું એની કાંઈ ખબર ન મળે.

તૃષ્ણાવંત પ્રાણી આત્માની શાંતિને નહિ જચનારા, શ્રદ્ધા નહિ કરનારા. આત્મામાં આનંદ ને સુખ છે ક્યાંય ત્રણકાળમાં બીજે છે નહિ. એવું નહિ માનનારા તૃષ્ણાના લોલુપમાં ક્યાં ઘુસી જાય છે એનો એને મેળ રહેતો નથી. રળવામાં બિચારા એવા મળી જાય ભાગીદારો, એમાં જો આટલા નાખશો તો આમ થશે, એમ કરતાં... કરતાં... કરતાં સલવી નાંખે એટલે જાય બધું. રોવે પછી. હાય! હાય! અરે..રે..! માણસોએ અમને ભાગીદારોએ છેતર્યા. સમજ્યા ને? પણ તારી તૃષ્ણાએ છેતરાણો છો. ઇ તને ખબર નથી?

કહે છે, પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષય, ભગવાનઆત્માની દૃષ્ટિને છોડી, ચિદાનંદમૂર્તિ આત્મા, એની શ્રદ્ધા છોડી, એનો પ્રેમ છોડી, એમાં સુખ છે એ બુદ્ધિ છોડી, અજ્ઞાની તૃષ્ણામાં તણાણા ગજબના વિષયના વિષને સેવે છે, કહે છે. સમજાણું કાંઈ? **'ભવ ભવમેં નહીં ચેત પાતા હૈ.'** ભવ એટલા કર્યા પણ કોઈ દિ' એને ચેતવાનું આવતું નથી. કેટલા ભોગ મળ્યા સ્વર્ગમાં, રાજા મોટો અબજોપતિ અનંતવાર થયો. ક્યાંય એને શાંતિ મળતી નથી. હજી તો લઉં લઉં ને લઉં, ઝેર ખાઉં, ખાઉં ને ખાઉં.

મુમુક્ષુ :-

ઉત્તર :- જાય અંદરમાં જાય, પરાણે જાય, પરાણે દોડીને (જાય). ખબર નથી કે મૂઢ થઈ ગયો છે. કહે છે કે, એ પરમાં ક્યાંય સુખ ને દુઃખ નથી, આત્મામાં સુખ છે પાછો વળ હવે, એમ કહે છે. મૂળ તો એમ કહેવું છે અહીં. સમજાણું કાંઈ? પણ વળવું એને ગોઠતું નથી.

'ઇસ તરહ આરમ્ભ...' એટલે શરૂઆત. ભોગોભોગની શરૂઆત, એના **'મધ્ય'**માં એટલે અતૃપ્તિ. શરૂઆતમાં ક્લેશ, કમાવામાં ક્લેશ, મધ્યમાં અતૃપ્તિ **'ઔર અન્તમેં ક્લેશ-તૃષ્ણા એવં આસક્તિકે...'** જાય તો પણ આસક્તિ જશે નહિ. વલખા મારીશ અંદર. આબરૂ માટે જુઓને! કેટલા કરે છે. ૯૫ લાખ રૂપિયા એક જણને થયા. હવે રહેવા દે, રહેવા દે. રાજા કહે, ૯૫ લાખ થયા, હવે રહેવા દ્યો, ભાઈ! હવે પાંચ લાખ લઈ આવું એટલે કરોડ થઈ જાય ને. ઇ ગયા ત્યાં બધું ગયું, નોકરી થઈ ગઈ. ઇ તો આવ્યા હતા, અહીં આવ્યા હતા. સમજાણું કાંઈ? પંચાણું લાખ થયેલા. દરબાર કહે, મારી પાસે આટલા પૈસા નથી, હોં! કોઠારી. શું કાંઈક હતા? હા એ ખબર છે, ખબર છે. નામ ન લીધું. કોઠારી આમ નહિ. પંચાણું લાખ રૂપિયા છે તમારી પાસે, અમારી પાસે નથી, હોં! અમે રાજા છીએ છતાં. રહેવા દ્યો. તમને રાજરત્નનું બિરૂદ આપીએ. પાંચ લાખ ભેગા કરીએ, પંચાણુંમાં પાંચ લાખ. ગયા બધા, નોકરી (કરવી પડી). એ તો પુણ્ય-પાપના લેખા-જોખા છે. એની સાથે આત્માને શું સંબંધ છે? આહાહા..! એના લેખા ને એના જોખા. એને જોખવું, પુણ્યને લઈને જોખાય છે બધું, તારે લઈને નહિ. આહાહા..!

કહે છે, શરૂઆતમાં પણ ક્લેશ, ભોગ ઉપજાવવા માટે રળવું આદિ, વચ્ચે ભોગવતા અતૃપ્તિ અને અંતમાં તૃષ્ણા લઈને **'આસક્તિકે કારણભૂત ઇન ભોગોપભોગોંકો કૌન બુદ્ધિમાન્ ઇન્દ્રિયરૂપી નલિયોંસે અનુભવન કરેગા?'** આહાહા..! જુઓ! આ પાંચ ઇન્દ્રિયો દ્વારા ભોગ કરીને જાણે મને તૃપ્તિ થાય. નહિ થાય ભાઈ! આત્મામાં આનંદ છે, બાપુ! એ આનંદ એવો છે કે સિદ્ધ સમાન આનંદ છે. આહા..હા.! છોડ દે પુણ્ય-પાપની રુચિ કે, પુણ્ય-પાપથી મને લાભ થાય. છોડી દે, પુણ્ય-પાપના ફળમાં સુખ ને દુઃખબુદ્ધિ. એમ કહેવાનો આશય છે. સમજાણું કાંઈ? આત્મામાં શાંતિ છે, ભાઈ! શાંતિનો સાગર છે આત્મા. ઇ શાંતિથી ભરેલું સ્વરૂપ જ છે. એને ક્યાંય ગોતવા જાવું પડે એવું નથી. એના ઉપર નજર કર, એનો વિશ્વાસ કર, તારો તને વિશ્વાસ કર, તારો તને વિશ્વાસ થાય ત્યારે તને શાંતિ મળે એવું છે. સમજાણું કાંઈ? **'બુદ્ધિમાન્ ઇન્દ્રિયરૂપી નલિયોંસે કોન ભોગેગા?'** આ પ્રશ્ન છેલ્લો. એમાંથી શિષ્યે પ્રશ્ન કાઢ્યો. સમજાણું?

'યહાં પર શિષ્ય શંકા કરતા હૈ કિ તત્ત્વજ્ઞાનિયોંને ભોગોંકો ન ભોગા હો યહ બાત સુનનેમેં નહીં આતી હૈ.' તત્ત્વજ્ઞાની પણ બાયડી ને છોકરામાં પડ્યા હતા ને ભોગ ભોગવતા, એમ અમે જોઈએ છીએ, સાંભળ્યું છે શાસ્ત્રમાં. ચક્રવર્તી સમકિતી હતા. છન્નુ હજારમાં પડ્યા હતા. તમે કહો કે તત્ત્વજ્ઞાની ભોગને ન ભોગવે, સમ્યગ્જ્ઞાની ભોગને ન ભોગવે, મિથ્યાદૃષ્ટિ ભોગને ભોગવે. અમે તો શાસ્ત્રમાં સાંભળ્યું છે. ત્રણ જ્ઞાનના ધણી તીર્થંકરો છન્નુ હજાર સ્ત્રીમાં પડ્યા હતા. સમજાય છે? શ્રેણીક રાજા, સમકિતી ક્ષાયિક સમકિતી (હતા), છતાં હજારો રાણીના ભોગમાં પડ્યા હતા. તત્ત્વજ્ઞાની ન ભોગવે એ વાત કાંઈ અમને બેસતી નથી. શાસ્ત્રમાં આવે છે.

'અર્થાત્ બડે બડે તત્ત્વજ્ઞાનિયોંને ભી ભોગોંકો ભોગા હૈ, યહી પ્રસિદ્ધ હૈ. તબ 'ભોગોંકા કૌન બુદ્ધિમાન્-તત્ત્વજ્ઞાની સેવન કરેગા?'' આપ તો એમ કહો છો. કોણ બુદ્ધિમાન્-તત્ત્વજ્ઞાની સેવન કરેગા? **'યહ ઉપદેશ કૈસે માન્ય કિયા જાય?'** સમજાય છે? શિષ્ય કહે છે. સાંભળ ભાઈ!, સાંભળ ભાઈ! એનો ઉત્તર છે. એને સુખબુદ્ધિથી ભોગવ્યા નથી, ઝેરબુદ્ધિ હતી. સુખબુદ્ધિ આત્મામાં હતી. અને તને તો સુખબુદ્ધિ અંદર છે. એ છોડાવવા અમે કહીએ છીએ. એ વાત વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :– પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ)